

**ความเคลื่อนไหวในวงการหลักสูตรและการสอนร่วมสมัย:
ประเด็นสืบเนื่องจากโครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ
เรื่อง แนวโน้มหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21**

ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Contemporary Movement in Curriculum and Instruction:
Issues from National and International Academic Seminar on
Current Trends in Curriculum and Instruction for the 21st Century
At the Faculty of Education, Naresuan University

อมสิน จตุพร¹, อมรรัตน์ วัฒนารัตน²

Omsin Jatuporn, Amornrat Wattanatorn

เกริ่นนำ

สืบเนื่องจากโครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เรื่อง แนวโน้มหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรและการสอนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 19-20 มกราคม พ.ศ. 2558 ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก โดยสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดงานและได้รับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ โครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการดังกล่าวถือเป็นเวทีทางวิชาการของประชาคมนักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนให้มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอนระหว่างคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศาสตร์ด้านนี้ให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2558)

ในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอประเด็นด้านหลักสูตรและการสอนร่วมสมัยที่นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนของต่างประเทศและของไทยได้นำเสนอไว้ในโครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เรื่อง แนวโน้มหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรและการสอนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ดังนี้ หลักสูตรและการสอนของสหรัฐอเมริกาในอนาคต: มุมมองและประเด็นปัญหา (Future U.S. Curriculum and Instruction: Prospects and Problems) และ STEM: origins, goals, what we can do, alerts and components โดย Associate Professor Dr. Fred N. Finley, STEM Education Center, College of Education and Human Development, University of Minnesota มุมมองเชิงวิพากษ์ด้านหลักสูตร (Critical Perspectives in Curriculum Development) โดยรองศาสตราจารย์ ดร. สำลี ทองธิว และ มุมมองเชิงวิพากษ์ด้านการสอน (Critical Perspectives in Instruction) โดยรองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แหมมณี อดีตอาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนักวิชาการทั้งสามท่านได้นำเสนอประเด็นด้านหลักสูตรและการสอนร่วมสมัย ประเด็นดังกล่าวนี้จะเป็นมุมมอง/แนวคิดสำหรับนักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอน นักการศึกษา และครูอาจารย์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้ด้านหลักสูตรและการสอน และผลกระทบของหลักสูตรและการสอนที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

¹ นิสิตระดับศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

หลักสูตรและการสอนของสหรัฐอเมริกาใน อนาคต: มุมมองและประเด็นปัญหา

การจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันเป็นการจัดการศึกษาตามมาตรฐาน (Standardization) ซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนที่มีจุดเน้นที่ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานสาระความรู้ (content standard) หรือมาตรฐานหลักสูตร (curriculum standard) ระบบการศึกษาตามมาตรฐานจะเชื่อมโยงหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินให้เป็นไปตามมาตรฐานสาระความรู้หรือมาตรฐานหลักสูตร การศึกษาตามมาตรฐานจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเป็นผู้จัดการศึกษาเอง ให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม มีประสบการณ์ในกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นจริงและมีความหมาย ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการเตรียมพร้อมให้ได้บรรลุมาตรฐาน ได้รับความรู้ความสามารถตามมาตรฐาน และได้รับการตรวจประเมินทั้งภายในและภายนอกตามมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Fred N. Finley นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนของสหรัฐอเมริกาที่มองว่า หลักสูตร คือ สิ่งที่เรา (เราหมายถึง นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการศึกษาตามหลักสูตร) ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สิ่ง que ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้มีได้หมายถึง เนื้อหาสาระ ทักษะ หรือกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตปัจจุบันเท่านั้น หากแต่เป็นการเรียนรู้เนื้อหาสาระ ทักษะ หรือกระบวนการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกอนาคตที่จะมาถึงในไม่ช้า กล่าวคือ แนวคิดในการจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริกาที่ให้สิทธิเสรีภาพทางการศึกษาแก่ภาครัฐหรือท้องถิ่นในการจัดการศึกษานั้นประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังนี้ 1) การให้ความสำคัญกับรายวิชาแกน ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระและทักษะสำคัญของการศึกษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ การอ่านหรือศิลปะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ความเป็นพลเมือง ศิลปะแขนงต่างๆ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เป็นต้น 2) การให้ความสำคัญกับทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องใน 3 เรื่อง ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา และทักษะการชี้นำตนเอง 3) การใช้เครื่องมือในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ โดยผู้เรียนต้องมีความเข้าใจและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 4) บริบทของการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนเรียนรู้จากโลกของความเป็นจริง มีประสบการณ์การเรียนรู้จริงทั้งในและนอกห้องเรียน 5) เนื้อหาสาระที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เป็นเนื้อหาสาระใหม่ที่ยังไม่ได้มีการบรรจุลงไปหลักสูตร ได้แก่ ความตระหนักรู้

เกี่ยวกับสภาพการณ์ของโลก ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐกิจ การให้บริการและการเจรจาต่อรองทางธุรกิจ ความเป็นพลเมืองโลก ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ และการประกอบการทางธุรกิจ และ 6) การประเมินในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถวัดทักษะในศตวรรษนั้นได้ โดยรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการทดสอบมาตรฐานและคุณภาพเพื่อวัดองค์ประกอบของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

จึงกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาตามมาตรฐานเป็นแนวโน้มการจัดการศึกษาที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาเนื่องจากการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเป็นผู้จัดการศึกษาเองดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น Fred N. Finley นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนให้ทัศนะว่าการกำหนดมาตรฐานที่เป็นจริงและมีคุณภาพเมื่อนำมาเชื่อมโยงกับการประเมินที่มีความหมาย สามารถช่วยให้เกิดระบบการศึกษาที่มีคุณภาพขึ้นได้ และถึงแม้ว่าการมีมาตรฐานจะเป็นจุดเริ่มต้นในการปรับปรุงการศึกษาขึ้นพื้นฐาน ก็ได้หมายความว่าผู้เรียนทุกคนสามารถไปถึงมาตรฐานได้ทันทีทุกคน แต่ก็ยังเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะปฏิรูปการศึกษาให้มีความหมายและทำให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้น มาตรฐานจึงควรมีความหลากหลายที่จะตอบสนองผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันได้ และมีใช้การบรรจุเนื้อหาความรู้มากมาย ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนที่เป็นมาตรฐานร่วมกันของทั้งประเทศควรอยู่ที่ประมาณ 70% ที่เหลือควรเป็นสิ่งที่จะทำให้เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และครูสามารถเพิ่มเติมลงไปได้อีก นอกจากนั้นนักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนท่านนี้ยังได้ให้ทัศนะเชิงวิพากษ์ว่า ในพื้นที่ต่างๆ ประกอบด้วยบริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะจำเพาะ องค์ความรู้ก็มีความแตกต่างและความหลากหลายกันออกไป การกำหนดมาตรฐานที่ครอบคลุมองค์ความรู้ที่ใช้ได้กับผู้เรียนในทุกบริบททางสังคมวัฒนธรรมจึงไม่น่าจะเป็นไปได้ เนื่องจากมาตรฐานความรู้ที่ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรชาติซึ่งเป็นหลักสูตรฉบับเขียน (Recommend/Written Curriculum) เหมาะสมกับผู้เรียนส่วนใหญ่ในสังคมมากกว่าผู้เรียนที่อยู่ในชุมชนชนบทหรือชุมชนชายขอบ จะเห็นได้ว่าการกำหนดมาตรฐานหลักสูตรภายใต้บริบทการจัดการศึกษาตามมาตรฐานเป็นประเด็นที่นักวิชาการท่านนี้ตั้งข้อวิพากษ์อย่างมาก

สำหรับการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับโลกในศตวรรษที่ 21 นั้น Fred N. Finley ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจว่า การออกแบบหลักสูตรและการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ต่างๆ ควรจะเป็นหลักสูตรเพื่อชีวิต ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ในส่วน

ของผู้เรียนนั้นต้องมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชน การออกแบบหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้สามารถทำได้หลายลักษณะ เช่น การใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ การฝึกงานวิชาการและงานอาชีพ การให้ผู้เรียนร่วมดูแลช่วยเหลือและบริการชุมชน การใช้โรงเรียนพัฒนาแนวคิดเรื่องการทำงานอาชีพให้แก่ผู้เรียน และการร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการจัดการศึกษา

นอกเหนือจากการอภิปรายถึงประเด็นเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนของสหรัฐอเมริกาในอนาคตนั้น นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนท่านนี้ยังมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาแบบ STEM Education โดยการจัดการศึกษาแบบ STEM Education เกิดขึ้นเนื่องจากความถดถอยทางการศึกษาในสหรัฐอเมริกา โดยพบว่าผลการทดสอบจากโครงการประเมินผลนักเรียนระดับนานาชาติ (Program for International Student Assessment หรือ PISA) และผลการทดสอบด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับสากล (Trends in International Mathematics and Science Study หรือ TIMSS) ของสหรัฐอเมริกานั้นต่ำกว่าหลายประเทศ Fred N. Finley นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนได้กล่าวถึงเอกสารและผลการวิจัยที่หน่วยงานต่างๆ ได้ศึกษาถึงผลการจัดการศึกษาในสหรัฐอเมริกาที่อยู่ในภาวะวิกฤติ เอกสารและผลการวิจัยต่างๆ แม้จะมีความแตกต่างกันอย่างมากในรายละเอียด แต่ก็มีความเห็นหลักร่วมกันไม่ก็ประเด็นดังนี้ การศึกษาของสหรัฐอเมริกากำลังอยู่ในภาวะวิกฤติวิกฤตการณ์นี้เป็นเหตุผลสำคัญที่ช่วยอธิบายให้เห็นว่าเหตุใดความสามารถในการแข่งขันของสหรัฐอเมริกาในระบบเศรษฐกิจโลกจึงถูกท้าทายอย่างรุนแรง ดังนั้นในการแสวงหาที่มั่นอีกครั้งหนึ่งของประเทศในระบบเศรษฐกิจโลก นักเรียนและนักศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ จะต้องรักษามาตรฐานระดับโลกในทางวิชาการไว้ให้ได้ และเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะต้องคงไว้ซึ่งมาตรฐานดังกล่าว สถาบันการศึกษาของสหรัฐอเมริกา นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีการรับผิดชอบร่วมกันประเด็นหลักดังกล่าวนี้เป็นประเด็นที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษาในสหรัฐอเมริกาวិพากษ์วิจารณ์ ในวงการศึกษาก่อการวิพากษ์วิจารณ์ระบบการศึกษาอเมริกันอย่างกว้างขวางอันนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาของประเทศในเวลาต่อมา

สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ นักเรียน นักศึกษาที่สนใจเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ลดจำนวนลงอย่างมาก ประชากรวัยทำงานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมก็มี

จำนวนน้อยลงเช่นกัน ในการนี้ผลการสำรวจพบว่าประชากรที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมศาสตร์นั้นส่วนใหญ่เป็นคนต่างชาติมากกว่าเป็นชาวอเมริกันเอง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ และจากการที่ความเชื่อในเรื่องความเป็นอเมริกันเริ่มคลี่คลายลงกลุ่มต่างๆ ที่หล่อหลอมรวมเป็นชาวอเมริกันก็เริ่มเรียกร้องให้เคารพ ศึกษา และผนวกค่านิยมประวัติศาสตร์ และแนวคิดของชนแต่ละกลุ่มเข้าไปในหลักสูตรและการจัดการศึกษาด้วย การจัดการศึกษาแบบ STEM Education จึงเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โดยคาดหวังว่าจะช่วยยกระดับผลการทดสอบทั้งระดับชาติและนานาชาติให้สูงขึ้น ส่งผลให้ประชากรทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีคุณภาพและส่งผลต่อการแก้ปัญหาของชาติในด้านอื่นๆ ได้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย: มุมมองเชิงวิพากษ์ด้านหลักสูตรและการสอน

เป็นที่ทราบกันว่าศาสตร์ด้านหลักสูตรมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลาย รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนของไทยได้เสนอว่าสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรควรจะทำก็คือ ต้องเลือกใช้กรอบแนวคิดให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการใช้กรอบแนวคิดนั้นๆ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละสถานการณ์หรือบริบทจำเป็นต้องสร้างฐานความเข้าใจร่วมกันว่าเรากำลังพูดถึงหลักสูตรในความหมายอะไรและครอบคลุมถึงมิติของหลักสูตรในด้านใดบ้าง ซึ่ง สำลี ทองธิว (2551) เน้นว่านักการศึกษาและนักหลักสูตรของไทยมักจะสร้างหลักสูตรโดยให้ความสำคัญต่อทฤษฎีและกรอบแนวคิด/กระบวนการของหลักสูตรที่แต่ละกลุ่มยึดถืออยู่น้อยเกินไป ทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะสับสนไม่สม่ำเสมอตรงตามกรอบแนวคิด/กระบวนการเหล่านี้ จนทำให้หลักสูตรกลายเป็นสิ่งที่ไร้จุดยืนที่แน่นอน

รองศาสตราจารย์ ดร. สำลี ทองธิว ให้แนวคิดว่า หากวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้แกนกลางนั้นถือว่า หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรฉบับเขียน (Written Curriculum) ซึ่งปัจจุบันเป็นหลักสูตรฉบับที่ผูกขาดจัดทำโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและนักการศึกษา หลักสูตรฉบับเขียนเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้น

เพื่อให้ครูหรือผู้นำหลักสูตรไปใช้ในการวางแผนการเรียน การสอนและการประเมินผล และสำหรับให้ผู้บริหาร สามารถนิเทศและตรวจสอบความพร้อมที่จะรับผิดชอบ ต่อสาธารณชน (accountability) หลักสูตรฉบับเขียนจึง มีความหมายครอบคลุมรายละเอียดของรายวิชาที่เปิด สอนในสถานศึกษา คู่มือการใช้หลักสูตร ประมวล รายวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นต้น ส่วน หลักสูตรที่จัดทำขึ้นโดยครูหรือผู้นำหลักสูตรฉบับเขียนไป ใช้โดยยึดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้แกนกลาง เรียกว่าหลักสูตรฉบับใช้สอน (Taught Curriculum) ตามหลักการที่ควรจะเป็นนั้นหลักสูตรทั้งสองแบบจะต้อง ใช้ประกอบกัน ไม่สามารถแยกจากกันได้ ในขณะที่ หลักสูตรฉบับเขียนเน้นที่ความรู้และสาระพื้นฐานที่ จำเป็นเป็นหลัก หลักสูตรฉบับใช้สอนจะเป็นหลักสูตรที่ ครูและนักเรียนนำไปใช้โดยการปรับหลักสูตรฉบับเขียน ให้เป็นหลักสูตรที่มีความหมายและสอดคล้องกับแบบการ เรียนรู้ของนักเรียนและสนองตอบความต้องการและ ความจำเป็นของสังคมรอบตัวนักเรียน อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับครูอย่างแยกกันไม่ ออก แต่ครูหลายคนมักเข้าใจว่าตนมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ใช้ หลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของ หน่วยงานทางการศึกษาระดับสูงตลอดจนนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ทำให้ครูส่วน ใหญ่นำหลักสูตรไปสู่อการปฏิบัติโดยปราศจากการคิด ไตร่ตรอง และไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจาก กระบวนการของหลักสูตรได้ แต่ในความเป็นจริง นอกจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนา หลักสูตรแล้ว ครูเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่จะต้องมีหน้าที่ใน การพัฒนาหลักสูตรด้วยเช่นกัน เพราะหลักสูตร ระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทเป็นหลักสูตรที่เป็นแนวทาง ในการจัดการเรียนการสอน (Curriculum as plan) เท่านั้น ยังขาดรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน การสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ โดยการนำไปปฏิบัติการสอน หลักสูตรของครูจึงเป็น หลักสูตรระดับปฏิบัติการ เนื่องจากครูจะต้องวาง แผนการสอน โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล สิ่งเหล่านี้คือองค์ประกอบ สำคัญของหลักสูตร การดำเนินการของครูจึงเป็นวิธีหนึ่ง ในการพัฒนาหลักสูตร ความสำเร็จของหลักสูตรจึงมิได้ เกิดจากแนวคิดหรือนโยบายของหน่วยงานระดับสูง เท่านั้น แต่เกิดจากกระบวนการคิดไตร่ตรองในศาสตร์ การสอนของครู ดังที่ Pinar (1995) กล่าวว่า ครูพัฒนา หลักสูตรโดยการสรรหากิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

ครูเท่านั้นคือผู้พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและ บริบทสภาพแวดล้อมอย่างแท้จริง

รองศาสตราจารย์ ดร. สาลี ทองธวัช ให้ มุมมองเกี่ยวกับหลักสูตรตามกรอบแนวคิดแบบเน้น กระบวนการเรียนรู้ ในทัศนะของอาจารย์หลักสูตรคือ ความพยายามที่จะถ่ายทอดหลักการพื้นฐานและ คุณลักษณะที่จำเป็นตามเค้าโครงการการศึกษาใน รูปแบบหนึ่งซึ่งเปิดกว้างให้พิจารณาข้อเท็จจริงที่สำคัญ และสามารถดัดแปลงไปสู่อการปฏิบัติที่มีประสิทธิผล สอดคล้องกับที่ นักวิชาการด้านหลักสูตรของ ต่างประเทศกล่าวถึงหลักสูตรตามกรอบแนวคิดนี้ว่า หลักสูตรแม้จะอยู่ในรูปของเอกสารแต่ต้องไม่ยึดถือ เอกสารนั้นเสมือนว่าเป็นข้อกำหนดที่จะต้องทำตาม ขั้นตอนและกระบวนการทุกอย่างตามที่ได้มีการออกแบบ และวางแผนไว้อย่างเข้มงวด แต่เป็นโครงร่างหรือเค้า โครงแผนงานที่น่าเสนอไว้เป็นแนวซึ่งผู้นำไปใช้ ซึ่งก็คือ ครูผู้สอนจะต้องใช้ความคิดวิเคราะห์ คิดไตร่ตรอง และ ใช้ความพยายามหาวิธีการที่จะทำให้รายละเอียดและ ขั้นตอนต่างๆ ในโครงร่างนี้ไปสู่อการปฏิบัติจริง ทั้งนี้เป็น การปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขในบริบทนั้นซึ่งประกอบด้วย บริบทสังคม ชุมชน กลุ่มผู้เรียน รวมถึงความสามารถ และทักษะเฉพาะของครู

รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แฉมมณี นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนของไทยได้อภิปราย ถึงมุมมองเชิงวิพากษ์ด้านการสอนว่า เนื่องจากใน ศตวรรษที่ 21 เด็ก เยาวชน และพลเมืองของประเทศ จำเป็นต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสการ เปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ชุดความรู้เดิมที่เคย ได้เรียนรู้มาจึงไม่เพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี จำเป็นต้องมีการอภิวัฒน์การเรียนรู้ด้วยชุดความรู้ใหม่ที่ เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งนักวิชาการ คณะบุคคล และหน่วยงานต่างๆ ที่มีชื่อเสียงทั้งในระดับชาติและ ระดับนานาชาติได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์ สรุปผล และให้ข้อเสนอแนะสอดคล้องกันว่า ความรู้ชุดใหม่นี้ควร ประกอบด้วย ความรู้ในวิชาแกน คุณธรรม และ คุณลักษณะที่ควรส่งเสริม ทักษะทางปัญญา ทักษะทาง สังคมและทักษะการใช้เทคโนโลยี ซึ่งในความรู้ชุดนี้การ สอนทักษะโดยเฉพาะทักษะทางปัญญาและทักษะทาง สังคม นับว่าเป็นปัญหาสำหรับครูไทยเนื่องจากเป็น ทักษะที่มีความเป็นนามธรรมสูง มีความซับซ้อน และ ความหลากหลายแตกต่างกัน ดังนั้นการอภิวัฒน์การ เรียนรู้ทักษะ อันได้แก่ ทักษะทางปัญญา ทักษะทาง สังคม และทักษะการใช้เทคโนโลยีจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 และเนื่องจาก ทักษะมีลักษณะเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่สามารถใช้

เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการตัดสินใจกระทำการใดๆ ดังนั้นจึงสามารถพัฒนาให้แก่ผู้เรียนได้ โดยการบูรณาการทักษะดังกล่าวในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการและการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ร่วมไปกับการสอนทักษะโดยตรงที่เป็นอิสระจากเนื้อหาวิชา (content-free teaching) ซึ่งการอภิวัฒน์การเรียนรู้ทักษะดังกล่าวจะประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังได้ ต้องอาศัยปัจจัย ระบบการจัดการ และการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันด้วย

บทส่งท้าย

ประเด็นด้านหลักสูตรและการสอนร่วมสมัยที่นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนของต่างประเทศและของไทยได้นำเสนอไว้ในโครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เรื่อง แนวโน้มหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรและการสอนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 นั้นเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นจริงภายใต้บริบทการจัดการศึกษาของประเทศและถูกกำกับโดยนโยบายทางการศึกษาและความสำคัญจำเป็นภายใต้บริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของประเทศ อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนทั้งของไทยและต่างประเทศต่างก็มีความพยายามและความตั้งใจจริงในการศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรและการสอนอย่างลึกซึ้งโดยใช้มุมมองที่เป็นสากล สำหรับในต่างประเทศ ศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอนต่างก็มีความก้าวหน้าจนถึงจุดที่จำเป็นต้องแยกศาสตร์ด้านหลักสูตร (Curriculum studies) ออกจากศาสตร์การสอน (Instructional

sciences) เพื่อศึกษาวิจัยและแสวงหาคำตอบในเชิงลึกโดยใช้กรอบแนวคิดจากศาสตร์แขนงต่างๆ ในเชิงสหวิทยาการและบูรณาการระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้เขียนเอง ศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอนมีความสัมพันธ์กันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ชัดเจนเนื่องจากองค์ความรู้ด้านหลักสูตรเป็นความรู้ในเชิงทฤษฎี/อุดมการณ์ในการจัดการศึกษา โดยที่องค์ความรู้ด้านการสอนคือการแปลงทฤษฎี/อุดมการณ์ในการจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอนจึงต้องมีการศึกษาวิจัยควบคู่กันไป

โครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เรื่อง แนวโน้มหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรและการสอนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 จึงเป็นการทำให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรที่อยู่ภายใต้บริบทการจัดการศึกษาของประเทศมีความเป็นสากล (Internationalization) มากขึ้นสำหรับอนาคตที่จะมาถึงนั้น วงการหลักสูตรและการสอนจำเป็นต้องแสวงหาพื้นที่ที่นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนสามารถไว้นิเวศใจซึ่งกันและกัน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือการทำงานร่วมกันเพื่อความก้าวหน้าของศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอน พื้นที่ดังกล่าวนี้จะกลายเป็นพื้นที่สากลของนักวิชาการในศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอนทั้งของไทยและต่างประเทศสามารถรวมตัวกันเป็นประชาคมนักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอน และช่วยกันศึกษา ค้นคว้า วิจัย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอนมีความก้าวหน้าทั้งในเชิงทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติยิ่งขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2558). เอกสารประกอบการประชุมโครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เรื่อง แนวโน้มหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรและการสอนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 19-20 มกราคม 2558. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำลี ทองธิว. (2551). วิวัฒนาการทฤษฎีหลักสูตรและกรอบแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรทางเลือก. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10(3), 91-124.

Pinar, W.F. (1995). *Understanding curriculum: an introduction to the study of historical and contemporary curriculum discourses*. New York: Lang.